

Una senyoria de l'Horta valenciana: de la particularietat a la història «global»

Heus ací un altre llibre d'història local. Serà un motiu d'alegria o més aviat un altre referent per a la controvèrsia? Perquè de fa un temps gairebé tothom opina sobre aquest tema. Fins i tot s'ha celebrat a València un col·loqui internacional, i la revista *Saó* li ha dedicat un quadern central. Les discussions afecten tant el contingut —la utilitat d'un estudi sobre Catarroja o Mataró— com la validesa del terme «local». Els detractors critiquen el fet de trobar-se amb uns estudis ja nombrosos, l'abast dels quals no ultrapassa uns petits límits geogràfics i cronològics. Els partidaris rebutgen aquesta acusació d'aïllament historiogràfic argumentant que qualsevol lloc, vila o ciutat es troba ubicat dintre d'un espai més ampli, del qual és una peça, amb el seu paper concret.

Els primers contesten afirmant que la investigació cas per cas de, per exemple, les distintes senyories d'un territori no esdevé per necessitat una equació exacta. Els segons aporten al debat les particularitats pròpies de cada indret, que sovint són radicalment diferents a la fins ara intocable afirmació «global», que sol estar basada en les dades de les poblacions o les institucions de major envergadura, aplicades a la resta per pur i simple mimetisme. Quan pense en aquesta polèmica —i perdoneu-me la transgressió— em ve a la memòria aquell crític que va preguntar a un dels millors músics del segle xx si ell tocava tal estil o tal altre, d'aquesta manera o de l'altra. L'entrevistat, ben segur d'ell mateix, va respondre: «Jo toque MÚSICA, amb majúscules, i sou vosaltres qui poseu etiquetes. Potser us enteneu millor així, però eixe no és el meu problema». Per alguns, malauradament, allò que

subjau en el fons és la divisió, que s'endevena excessivament profunda, entre el món acadèmic i els qui hi treballen fora. En un context universitari on les limitades places són ja ocupades i la comunicació és escassa fins i tot entre els professors mateixos, l'aparició massiva els darrers anys d'investigadors que no resideixen a les capitals ha estat vista com un element distorsionador, quan potser l'última intenció d'aquests haja estat precisament la d'enterbolir el ja feixuc panorama. Sembla clar, d'entrada, que no tothom pot treballar de la universitat estant; sembla legítim, així mateix, reconèixer el dret dels llicenciats en Història a no abandonar les seues il·lusions i el seu ofici, que no és un altre que la mateixa Història. La tasca per a aquests és dura: al problema ja esmentat de la comunicació, s'hi afegeix el de la pèssima distribució de les obres i el fet de veure's obligats a exhaurir fins a l'última data del migrat arxiu local per poder extraure'n unes conclusions dignes i suficientment àmplies. L'allunyament del cercle universitari hi intervé també en contra: se'ls retreu que no estan al dia en les darreres aportacions metodològiques i que desconexen la bibliografia més renovadora, sense tenir en compte que bona part d'ells —els qui, quan obliden d'ací a un temps confrontacions tan inútils com aquesta, assoliran sense retalls la condició d'historiador que només els anys d'experiència poden donar— malden per no quedar-se enrere, acudint puntualment a la cita amb les darreres novetats i subscriuint-se al major nombre possible de revistes científiques.

I és que quan hom llegeix un llibre com el de Pau Viciano, s'adona de l'efecte negatiu que pot comportar per a l'investigador que li fiquen el capell d'«historiador local». L'abast de l'obra va més enllà d'aquest petit lloc medieval que és Catarroja. Com molt encertadament es reflecteix al títol, estem parlant d'una senyoria

de l'Horta de València. Això implica tot un entramat de relacions amb la capital del País i la inclusió de Catarroja en el món ple d'entrevalls de la conquesta militar, els jocs de relacions, poders i misèries dels distints llinatges valencians, les fluctuacions de la pressió feudal, l'estira i arronsa entre senyor i vassalls, l'anàlisi de les enormes diferències socials i el paper crucial d'una noblesa desitjosa d'assolir un estatus rendista a la manera de la burgesia, mitjançant els censals, la millor forma de no arriscar ni un diner.

Estudis com el de Viciano, doncs, relativitzen el concepte modern d'àrea metropolitana i ens mostren com el seu significat és perfectament aplicable a d'altres èpoques. Catarroja està inclosa en el terme general de València; forma part del seu *hinterland*. Allí el senyor anirà gairebé únicament a recaptar els seus drets i, de tant en tant, a pernoctar uns dies o fer una petita inspecció sobre el terreny. Residirà habitualment a la capital, on treballarà com a funcionari reial i es dedicarà a manejar els fils que puga tocar. A València tindrà un casa luxosa, a Catarroja el just per passar-hi breus períodes. És a dir, és al medi urbà on es nota amb més força el seu caràcter aristocràtic; és allí on ha de demostrar el seu nivell social, perquè a Catarroja tothom sap qui és. No debades té entrampada la població com a creditor censalista, amb el consegüent augment dels cabals que del camp passen al mercat creditici ciutadà. Aquest endeutament públic i col·lectiu li serà força més lucratiu que no fer petits préstecs a títol individual als camperols. Serà a la ciutat on tinga deutors privats, però no petits menestrals o botiguers sinó personatges benestants. Si bé la petesa del patrimoni territorial afecta el muntant de la renda feudal —aspecte en què l'autor insisteix diverses vegades— seran les pensions censals les que arrodoneixen el total d'ingressos senyorials. Al capdavant, ser una petita localitat en l'òrbita de la capital representa per a Catarroja una situació de dependència contínua. Pau Viciano recupera ara l'espai propi d'aquesta vila i l'individualitza com a ens propi. Catarroja, una senyoria de l'Horta de València.

Vicent Olasso i Cendra

Pau VICIANO NAVARRO: Catarroja: una senyoria de l'Horta de València en l'època tardomedieval. Ajuntament de Catarroja, 1989, 150 pp.

PESCADORS I LLAURODORS
Activitats econòmiques
de les classes populars
a l'Albufera (s. XVII)

Xavier Quartiella
&
Xavier Roman

Xavier QUARTIELLA BELTRAN i Xavier ROMAN PÉREZ DE LA LAS-TRA: **Pescadors i llauradors. Activitats econòmiques de les classes populars a l'Albufera de València (s. XVII).** Pròleg de Josep M. Torras i Ribé. Ajuntament de Catarroja, 1989, 248 pp.

Pescadors i llauradors, dues comunitats amb interessos contraposats davant les possibilitats econòmiques que ofereix un indret senyorejat per la corona (l'Albufera de València) i un segle (el XVII) no gaire estudiat al País Valencià, si llevem les magnífiques aportacions de James Casey, el qual no ha deixat tancat, ni molt menys, el tema. Aquests dos motius estan a la base de l'interès que aquest llibre ofereix. Sense esgotar el tema tractat, el qual presenta llacunes que caldrà anar esbrinant en el futur, els autors (dos joves historiadors del Principat) han ultimant un treball d'imprescindible consulta per a qui s'endinsa en l'estudi d'aquest període «crític» de la història valenciana (i, no només d'aquesta).

A més de la bona utilització de la bibliografia (on manquen, però, alguns treballs importants), Quartiella i Roman ens ofereixen una investigació meritòria pel que fa a la utilització de les fonts arxivístiques. Si bé no han esgotat la documentació servada a l'Arxiu del Regne de València (Manaments i Empares, Clams del guarda de l'Albufera, Batlia i Reial Patrimoni), si que han treballat exhaustivament els fons documentals tutelats a l'Arxiu de la Corona d'Aragó (Secretaria de València i Cambra Reial, ambdós pertanyents al Consell d'Aragó). Del seu treball arxivístic, n'han reproduït un interessant recull documental al final del llibre.

Després d'una primera part en què enquaden l'objecte d'estudi des del punt de vista geogràfic i historiogràfic, al mateix temps que adscriuen

la seua investigació dintre de la modalitat «d'història local», els autors es centren en les imposicions del reial patrimoni, el qual, a causa de la baixa dels ingressos hisendístics experimentats en l'època, assaja de substituir-los per l'augment de les sancions punitives de les activitats, més o menys il·legals, dels veïns dels llocs riberencs al llac. Així mateix, estudien els diferents projectes d'intervenció de les autoritats sobre la xarxa hidrogràfica i la gola del Perelló per tal de resguardar l'ecologia del llac i aconseguir una major productivitat pesquera que redundara en un increment del Quint (impost cobrat a les comunitats de pescadors en funció de les captures aconseguides).

A l'última part de l'obra, on caldria discutir als autors les afirmacions que versen sobre conceptes com ara «mercat» i «moneda» (car el mercat i l'intercanvi monetari és un fenomen més antic del que afirmen), veiem com el poder reial intervé per mitjà de les pragmàtiques i dels clams absolutament en totes les activitats econòmiques que es desenvolupen al reialenc al marge de la llei, gravant les economies alternatives de les capes populars durant aquest centenni (criades per evitar, o potser més aviat per poder punir l'explotació de la lleya, la cacera, les pastures, la pesca, els fruits de les fronteres, etc.). L'últim dels apartats tracta d'una forma bastant superficial les relacions entre les dues comunitats «antagòniques» (pescadors i llauradors), que veuen el llac com una font de riquesa: els uns per poder augmentar els coneixements amb el recurs dels aterraments dels aiguamolls i la consegüent disminució del llac, i, els altres, que el veuen com un paratge que cal conservar i cuidar per poder continuar traient beneficis de la pesquera. Tot un equilibri que finalment es decantarà a favor dels primers però que configura una lluita pel manteniment de l'harmonia ecològica albuferenca.

Un llibre, doncs, que a pesar de les mancances (que els autors reconeixen) cal tenir en compte per poder entendre una època convulsa de la història i veure les relacions entre els administradors i els administrats i entre els mateixos administrats —en aquest cas, els uns sota el domini reial i els altres sota el senyorial.

Vicent S. Olmos i Tamarit

REVISTES I MISCEL·LÀNIES

► Laietània

La secció arqueològica del Museu Comarcal del Maresme ha presentat el quart número de la revista *Laietània*, dedicat a l'important poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar).

► Quaderns de Cultura Local

L'Institut d'Estudis Penedesencs ha iniciat una nova col·lecció amb el títol genèric de *Quaderns de Cultura Local*. Aquesta col·lecció pretén acostar al lector mitjà els treballs d'investigació sobre la comarca i oferir als ajuntaments la possibilitat, conjuntament amb l'IEP, de fer arribar a la seva població una primera presa de contacte amb els orígens i les vicissituds del seu poble. Dins aquesta col·lecció, es preveu incloure-hi treballs inèdits curts, reedició d'obres exhaurides i treballs ja publicats dins la *Miscel·lània Penedesenca*.

1716, que es conserva a l'Arxiu Municipal de Mataró. Es presenten dos llistats per ordre alfabètic, un de persones i un altre d'oficis.

► Fells d'Història Local, VI

El *Fells d'Història Local* de setembre conté el treball de Lurdes Boix «El conreu de la vinya a l'Escala des del segle XVIII fins a la seva decadència».

feudalisme a Santa Coloma de Gramenet». Els articles són curts i contenen abundants il·lustracions.

► Quaderns núm. 7 del Centre d'Estudis de L'Hospitalet

El 12 de novembre es va presentar a la Sala de graus de l'Ajuntament del Prat de Llobregat el número 7 dels Quaderns del Centre d'Estudis de l'Hospitalet, realitzat amb la col·laboració del Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat. Aquest número inclou els articles «El desviament del riu Llobregat», de Jaume Rius i Calvet, i «Inundacions de l'Hospitalet», de Miquel Sanz Pareda.

NOTICIARI

► Palafrugell

A finals d'octubre es va inaugurar l'Arxiu Històric de Palafrugell. El document més antic que s'hi guarda data del segle XII. Coincidint amb aquesta inauguració, es va presentar el primer número de la revista *L'Estoiç*, publicada conjuntament pel Museu del Suro i l'Arxiu Històric. En aquest primer número, ens presenten treballs sobre documents de l'arxiu. La periodicitat de la revista serà anual.

► Berga

L'Arxiu Històric de Berga ha creat la secció fonogràfica, fruit del conveni signat amb Ràdio Berga. Diàriament Ràdio Berga enregistrarà per a aquest arxiu l'informatiu comarcal més complet i totes aquelles cròniques que tinguin una importància especial. Els materials es dipositaran mensualment a l'arxiu. Per a més informació sobre aquesta original iniciativa, podeu dirigir-vos a Xavier Pedrals, de l'Arxiu Històric de Berga, plaça de Sant Pere, 1 (Ajuntament). Tel. 821 01 00.

► Amposta

Dins dels treballs de preparació de l'exposició *El Deltà de l'Ebre: Home i Medi*, el Museu del Montsià ha recuperat part de l'antic arxiu de la delegació, a la zona de l'Ebre, de la Federació Sindical d'Agricultors Arrossers d'Espanya. La part catalogada conté informació dels anys 1933-1986. Actualment, pot ser consultada al Museu del Montsià, Gran Capità, 34, 43870-Amposta. Tel. (977) 70 29 54.

SUMARI

1. Registre de títols oficials, 1814-1913.
2. Quan varen deixar d'anar a peu: bicicletes i cotxes.
3. Electors de Mataró de 1840.
4. Papers d'ordre: contra murrís i contrabandistes.

Josap Casparilla - Mataró

MIGLIARESI

DOCUMENTS HISTÒRICS DE MATARÓ

OCTUBRE 1989 / 3

EN LA VESANT DOCUMENTAL DEL SUMARI cal recollir el registre de títols oficials, que és la meitat informació de persones al llarg del segle XIX, segons de nos què de gran utilitat a la realitat. En aquest mateix registre de títols de la Fitació de Mataró de 1840, es veu que des de la qual comença l'evolució de la nostra població que progressa lentament de certa manera. Aleshores, des de la qual comença l'evolució de la nostra població que progressa lentament de certa manera. Aleshores, des de la qual comença l'evolució de la nostra població que progressa lentament de certa manera.

EDITA: Francesc Costa, Cífratolons, 17. MATARÓ

► Migliaresi

Durant el mes d'octubre han aparegut dos números més de *Migliaresi. Documents històrics de Mataró* (números 3 i 4), editats per Francesc Costa. El sumari del número 3 és el següent: «Registres de títols oficials (1814-1913)»; «Quan varen deixar d'anar a peu: bicicletes i cotxes»; «Electors de Mataró de 1840»; «Papers d'ordre: contra murrís i contrabandistes. El número 4 presenta la Fitació («Apeo») de

► Puig Castellar

El maig d'enguany, la revista del Museu Torre Balldovina de Santa Coloma de Gramenet va inaugurar una nova època. Aquest és un extracte dels continguts: «El Museu Torre Balldovina. Estat de la qüestió», «L'Arxiu Històric Municipal de Santa Coloma de Gramenet»; «Projecte d'urbanització de la plaça Pau Casals: troballes arqueològiques»; «El jaciment arqueològic de la plaça Pau Casals. Una contribució a l'estudi de la Història Medieval i Moderna de Santa Coloma de Gramenet»; «Carta arqueològica de Santa Coloma de Gramenet»; «Continuïtat de poblament a Sant Jordi de la Murtra»; «El desenvolupament industrial a Santa Coloma. Una aproximació»; «La Colmena. Un model de cooperativisme català. 1916-1958»; «Reflexions entorn de la qüestió de l'art a Santa Coloma de Gramenet»; «Estudis sobre el